

Ірина Войналович,
кандидат економічних наук
доцент кафедри психології та соціального забезпечення
(Державний університет «Житомирська політехніка»)

Ольга Галицька,
здобувач вищої освіти,
факультету педагогічних технологій
та освіти впродовж життя,
(Державний університет «Житомирська політехніка»)

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Суспільство є динамічною силою, що сприяє розвитку країни в цілому, а «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [3], тому важливо приділити особливу увагу соціальній безпеці, оскільки саме стабільність у суспільстві є ключовим у загальній системі національної безпеки.

Під соціальною безпекою розуміють стан суспільства, за якого забезпечується номінальний рівень соціальних умов та соціальних благ – матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних тощо, що визначають якість життя людини і суспільства в цілому та гарантують мінімальний ризик для життя, фізичного та психічного здоров'я людей. Виходячи з цього, соціальна безпека пов'язана передусім із дотриманням соціальних стандартів, серед яких найважливішими, з точки зору дослідників, зокрема, Б. Данилишина та В. Куценко, варто назвати:

- стандарти соціальної структури, що пов'язані з подоланням бідності та формуванням середнього класу;
- стандарти зростання людського потенціалу, зокрема зростання тривалості життя та рівня освіти;
- стандарти рівня життя, підвищення купівельної спроможності населення;
- стандарти якості трудового життя;

- стандарти захищеності сім'ї, материнства, дитинства;
- стандарти послуг охорони здоров'я;
- освітні стандарти, що передбачають забезпечення реальної доступності освіти;
- стандарти послуг закладів культури;
- екологічні стандарти тощо [1, с. 21-22].

Таким чином, соціальна безпека в країні – це стан середовища життєдіяльності, при якому відсутня небезпека шкідливого впливу різного роду небезпек, загроз тощо. Соціальну безпеку характеризують показники щодо якості життя населення, його матеріального добробуту, умов проживання, стану соціального середовища, рівня освіти, охорони здоров'я, екологічної ситуації, демографічної ситуації тощо. А тому, як зазначається у Концепції національної безпеки України, пріоритетними напрямками діяльності у сфері соціальної безпеки держави мають стати:

- створення умов для забезпечення гідного рівня життя населення, зміцнення трудового потенціалу, формування середнього класу;
- недопущення надмірної диференціації суспільства за рівнем доходів;
- надання адресної підтримки незахищеним верствам населення;
- забезпечення всебічного розвитку освіти, культури, поліпшення охорони здоров'я, що сприятиме зміцненню людського капіталу – важливого чинника сталого розвитку країни.

Високий рівень соціальної безпеки є одним з головних пріоритетів у розвитку країн і відображає об'єктивні тенденції суспільного розвитку, орієнтовані на покращення умов життя для людей. Це означає прийняття заходів для запобігання небезпеці та мінімізації негативного впливу можливих загроз на людей та суспільство.

У законодавстві України визначено процес формування соціальної безпеки та забезпечення її належного рівня. Вперше визначення соціальної безпеки було здійснено в у 1990 р. в Декларації про державний суверенітет України:

- в 1990 році була прийнята Декларація про державний суверенітет України, в якому було започатковано розуміння суті соціальної безпеки;

- в 1996 році прийнята Конституція України, згідно якої держава забезпечує соціальну спрямованість економіки, що є основою для реалізації соціальних прав громадян, зокрема на соціальний захист та достатній життєвий рівень. Відповідно до Основного Закону України «кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло»;

- Концепція (основи державної політики) національної безпеки України (1997 рік) визначала 7 сфер національної безпеки України, до складу яких включалася і соціальна безпека. Визначено основні загрози національній безпеці України у соціальній сфері та окреслено основні напрямки державної політики щодо питань соціальної сфери;

- в Законі України «Про основи національної безпеки України» за 2003 рік, було визначено основні загрози національним інтересам і національній безпеці України у соціальній та гуманітарній сферах. Варто зазначити, що серед зафіксованих у законі загроз по кожній сфері простежується їх прямиий вплив на соціальну безпеку;

- у 2007 році вперше ухвалено Стратегію національної безпеки України, де визначено загальні принципи, пріоритетні цілі, завдання і механізми захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Також сформульовано основні загрози та ключові завдання політики

національної безпеки у внутрішній сфері, зокрема у соціально-гуманітарній сфері;

– у 2007 році також було затверджено Методику розрахунку рівня економічної безпеки України, де практично вперше на законодавчому рівні, було визначено поняття соціальна безпека: «Соціальна безпека – це такий стан розвитку держави, при якому держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз»;

– у 2012 році було вдруге ухвалено Стратегію національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється», де було визначено основні засади захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави;

– у 2015 році затверджено Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, метою яких є визначення рівня економічної безпеки України як однієї з основних складових національної безпеки держави і встановлено перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їхні порогові значення, а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки. Визначення поняття «соціальна безпека» було більш уточнено: «соціальна безпека – це стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни»;

– у 2015 році ухвалено Стратегію національної безпеки України, основними цілями, якої визначалися: «мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах 12 міжнародно-визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави; утвердження прав і

свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО»;

– у 2015 році також ухвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», головною метою якої є «впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі». Як зазначають експерти – це перший не декларативний, а винятково практичний документ, щодо забезпечення національної безпеки, зокрема і в соціальній сфері;

– у 2018 році прийнято Закон України «Про національну безпеку України», який відповідно до статей 1, 2, 17, 18 і 92 Конституції України визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз. У даному Законі зазначається, що основним документом довгострокового планування, яким визначаються основні напрями державної політики у сфері національної безпеки є Стратегія національної безпеки України.

Українській соціум перебуває в ситуації підвищеного рівня небезпеки і дефіциту стабільності, спричиненій як зовнішніми викликами для незалежності держави, пов'язаними з агресією Російської Федерації, анексією АР Крим, так і внутрішніми чинниками соціально-економічної кризи. Це актуалізує завдання забезпечення національної, воєнної, громадської, соціальної, суспільно-політичної, інформаційної та культурної безпеки. У свою чергу, забезпечення соціальної безпеки людини, суспільства і держави є важливим чинником формування суспільної довіри до діяльності влади, необхідної для успішної реалізації проголошених в Україні реформ.

В умовах військової агресії, глобалізаційних загроз розв'язання соціальних проблем стає ще більш важливим та актуальним. Особливу загрозу в Україні несе війна, яка істотно позначається на стані національної безпеки України, зокрема, соціальної безпеки людини.

Соціальна безпека людини – це стан гарантованої захищеності людини від внутрішніх та зовнішніх загроз, що порушують її життєво важливі інтереси, права й свободи, за якого відбувається підтримання нормальної життєдіяльності, поліпшення матеріального добробуту, а також створення умов для її розвитку й самореалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилишин Б. Соціальна безпека – підґрунтя сталого розвитку / Б. Данилишин, В. Куценко // *Вісник НАН України*. – 2010. – №1. – С. 20-28.
2. *Соціальна складова національної безпеки України*: веб-сайт. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2822/1/natsionalna%20bezpeka.pdf>.
3. Конституція України. *Режим відкритого доступу*: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Фармацевтична енциклопедія > Терміни по Алфавіту > Соціальна безпека: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/6639/socialna-bezpeka>.
5. Електронний журнал «Ефективна економіка» *Поняття соціальної безпеки та її роль в системі національної безпеки держави*: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2019/43.pdf.
6. *Поняття соціальної безпеки*: веб-сайт. URL : https://pidru4niki.com/84953/strahova_sprava/sotsialna_bezpeka.